

Соколёнок

6/2013

0+

Дашын

БАЛАЛАР УШИН ЭКИ АЙДА БИР КЕРЕ ШЫГАТАГАН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ

“Разыщик”!

Мине йыл да озды! Окувшилар «Лашының» 6 номерин де окыйдылар. Соны ман байланысылы болып, йыл сайын язылувга көмек этета-гандарды эскерип кетпеге сүлемиз. Олар «Ногай район» МО-сының администрациясы, Махачкала түбиндеги Бас Сулак поселогынинъ 21-ни номерли орта школасының директоры Исакакова Элеонора Исаковна, Махачкаладагы Юк тасув «Тирадо» фирмадынъ директоры Курбанов Нарбек, Ногай районның Эдиге авылының окытувшисы Капланов Алибек. Редакция 2014-ниши йылга язылмага мутпанызыз!

Редколлегия.

Аявлы „Лашын“

Мине кезекли йыл да кетип калды демеге боламыз. Кален-дарьдинъ сонъыгы табагын айландырамыз. Алдымызыда келеятырган Янъы йыл! Соны ман косылып балалардынъ сүйикли, көйтепен бери саклаган шагы – кылышын сүйреп, кыс та келип калды. Бу шакта окувчылардынъ тыншашов күнлери басла-нады демеге керек. Оъзлерининъ шаналарын алып, йылды кепте кийинип, бири-бирин ойнамага шакырып, кардынъ күнге шагылуына сукланып, авада снежинкалардынъ ушувына көзлөрин алмай карайдылар.

Уй алдында топарласкан балалар карт бабай ясайдылар. Ога кишкей балалар карамага келедилер эм бек сүйинеди-лер.

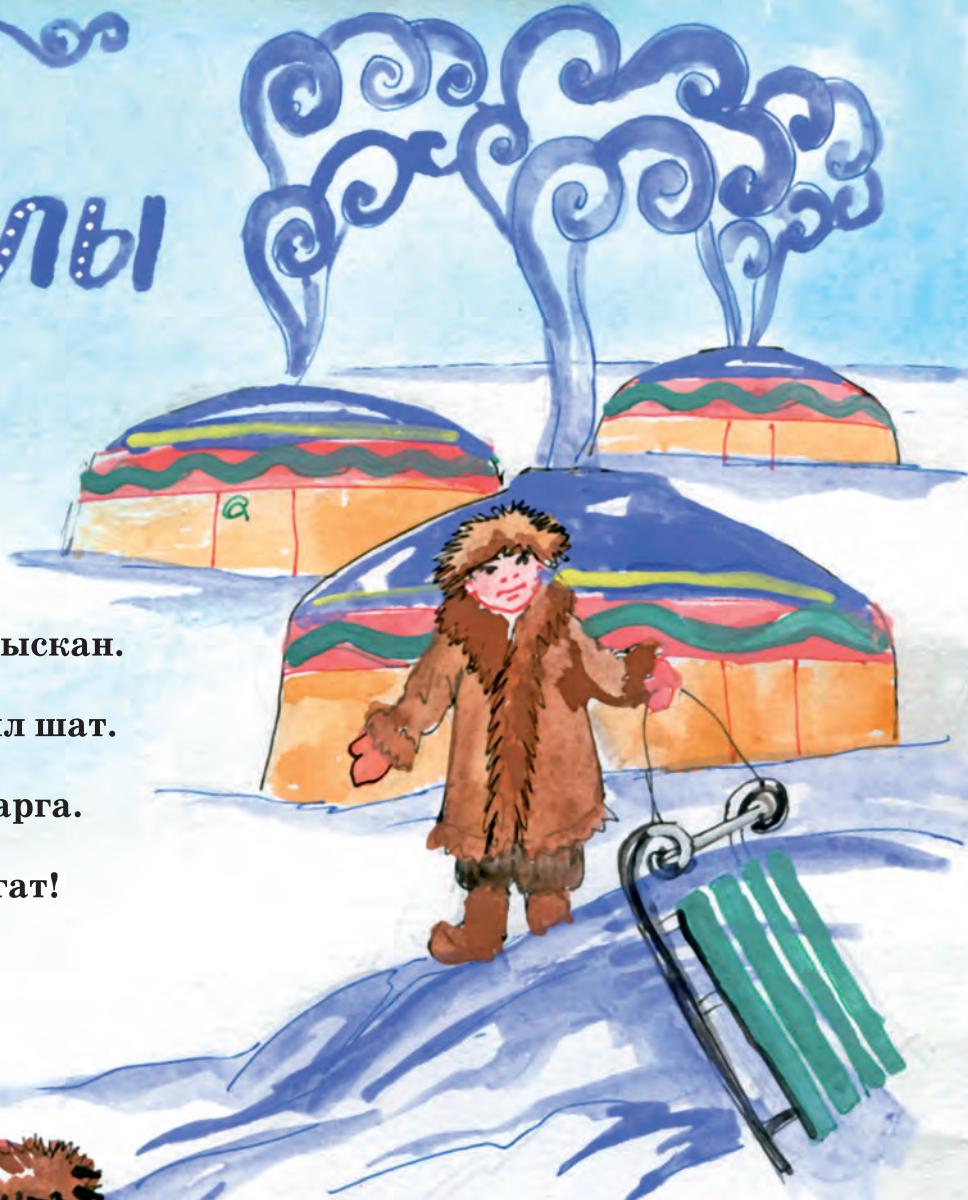
Келеятырган Янъы Ат йылынъыз баюри ягыннан да кутлы болсын, яшавынтызыда эм окувынтызыда устьинлик йораймыз, а колларынтызыда «ЛАШЫН» журналы болып турганын сагынамыз – сизинъ сыйлы досынтыз эм маслагатшынтыз!

РЕДКОЛЛЕГИЯ!

Жарлы кыс

Азбар иши
Ап-ак кар ман толыскан.
Карт та, яс та
Куванады, көнъил шат.
Шана айзир
Эртен шыгып ойнарга.
Көкк аязды
Хошлай энди ямагат!

Ақыллы мойнак

(хабар)

Бу күшелең орамда тасланып калған эди. Мен оны уйге алыш келдим. Азбарда оға такта кесеклериннен кос та ясадым. Оның ишине тобан да тоғседим. Меним күшелегим эртенги шакта оytпек тувралаган шайды ишпеге сүнди. Ас та ашайды. Бөтөн де, меним күшелегим Мойнак сүеклерди сүйип кемиреди. Сүеклер оның косының янында ятадылар.

Яз да озды, күз де келди. Мойнағым бұылдиршиңдей болыш, тып-тымалак болды, ости, семирди. Оъзи де кайдай тынълавлы, ақыллы йит болды. Бир кере азбардан тавыктың күшли қытқытлавы, Мойнактың ургени эситилди. Мен ювырып азбарга шықтым. Азбарды шав-шувлайтаган кувалдый эди. Оғырсыз кус шипийлерин иертип юрген күрт тавыкты қоғренде, октай атылып, азбарга түскен. Шипийлердин биригин сермеек болғанда, Мойнак кувалдыйдың аягыннан капкан. Мен Мойнактың авызыннан эне-мине яны шығаяктай болыш, калтырайтаган кувалдыйды алдым. Күрт тавык боласа шипийлерин иертип, кедешке кирген эди. Ийт бу куска бир хәте этпегенин қоғеннен соң, оны эркинине йибердим.

Мойнак бизим азбарга басқа биревдинь ийти, яде тавығы кирип унамайды. Орамга дейим шакырылмай келген «конакты» тез оқ кувып шыгарады. Ақыллы болғаны ушин, Мойнакты оғзим мен алыш, язда отлакка барамыз, оны артезианда шомылдыраман. Сондай меним досым Мойнак.

Хали Байрашев

Месик шелекте

сүв турмас

(хабар)
І кесеги

Аъли бир-бир ясларга карасанъ, юргинъ куванады: таза кийинген, шашлары ыспайы этилинип кырылган, устине-басына карасанъ, турган бир мисли мона. Бизим барак ийттинъ туыклери оыскенде, бир-бир заманда көзлериң ябады, мен де оға языгым шыгып, онынъ көзининъ туыклериң кыркып тазалайман. Сол бизим барактынъ басындай баслар да, сийрек болса да, көринип кетеди. Қайбир заманда мен кыз бан кедеди айырып бола алмай каламан. «Кызым!» - деп шакырсанъ, бурылып ямпик бурын кара кеде карайды: а «Кедем!» - деп кышкырсанъ, авызын, бурнын кып-кызыл этип бояган кызалак күлип кетип калады. Оны олар оызлерининъ янында ыспайы деп санайдылар. Бу кайда ша, ыспайынынъ янында да тувыл. Бизим Манбет-агайдынъ сосы тоымендеги усап келген бир йыры бар эди. «Айрув мен деп мактанма, айрувверди тенълесе алмай йоңъкирсинъ». Сөлеги ясларга яхши болганы бизге де куваныш, - деп Алибек-агай күрсенип алады. Картлыгынынъ келгенин, көрсенинъ, ушатпайды.

Агайлардынъ ясларакындағы хабары тек ялықканлықтан келип шыккан хабарлар тувыл. Ким болса да, оызиннен сонъ яшап калғандардынъ айрув яшаганларын сүєди, оларга яшавларында наьсип, шатлық, айр бир яктан молшылық йорайды. Бу агайлардынъ эм сондай нешевлердинъ айр бири辛勤инъ альветлери, кардаш-түвгандары

бар. Ким сүєди олардынъ осал кылымыкли, тарыксыз айдемлер болып шыкканын? Соъзсиз де, ондай айлди эш ким де тукымына сагынmas. Янлары авырып, ишлери куийип, яслардынъ келеектегисин ойлап, агайлардынъ сол акта хабар бардырувынынъ маңнесин – келеектегилерге яхшылық сагынувлар яхши болсалар, картайган биздейлерге де айрув: көрген ерде коллар, амашлық сорар, косшылық этер, ама болмас, көрмеген затлар болып оыссе, «сасык авыл карт» - деп янынънан юрип кетип калар, сени бир затка да эсап этпес.

Азамат-агай уйине кайтпага онъланады. Сонъ досына бурылып:

- Алибек-дос, бизден алдынгылар бир соъзи де маңнесиз, шекпей айтпаганлар. Бир-бир яслардынъ ондай болып оысувиинъ маңнеси көп: олар, бириңшилей, оызлери күньялы; экиншилей, бизде де күньяй йок тувыл. Мине биз айли экевмиз хабарладык, көп затлар ақында сойледик, ама олардынъ оызлерине шакырып алыш айтпаймыз. Олар да, «бизики онъ экен» деп, юре бередилер. Бизим ясы уйкен борышымыз: олардынъ кыйтыкларын оызлерине анълатпак. Көбиси тынълар эди. Тынъламаганга, «Айтаман меннен кетсин, тынъламасанъ – сеннен кетсин», - деп коймага ярамайды. Бир де, эки де, уш те айтпага керек. Анадан бир бала да яман касиетли болып тувмайды. Тувган заманда ол сүттей таза болады, тек оысе келе, тогерегиндеги көринислерди

сезе келе, олар айр ким оъзине бир касиет-кылыш табады, сол заманда онынъ яңылыс йолга түсип барайтканын сезген айдем айтып тузыетпеге, керек, ол оъз оғырына кетип турар. Терис затты көрүр түрүп айтпасынъ, дос, Алла алдында да күннали деп айтадылар. Оннан да коркып оълип барайтырсынъ, - деп маскарадады.

* * *

Бу агайлардынъ дуныяды анълавы, ога каравы олардан алдынгы агайлардынъ анълавларыннан, дуныяга каравларыннан көп баскалыгы бар, биз – мен эм Дильманбет-агайлардынъ хабарласуwyнда ортакшылык этип, уындеңей тынълап турдык. Олардынъ бизден онъган уйкенликлери болмаса да, уйкенлиги бар. Сонынъ ушин олар обз ара хабарласканда ишлериннен биз «увылым, сага айтаман: келиним, сен тынъла!» деп ойлап турған болсалар да ярайды. Соң биз савболласып кырга шыктык. Кырга шыкканда Дильманбет меннен:

- Асан Киреевич, меним бир затка, коъриниске тамашам келди. Ол неге олай болады экен?
— деп сорады.

- Од кайдай қөрүнис?

- Бу агайлардынъ ойлары ал-
дынгы агайлардынъ ойла-
рына караганда көп түль-
рли. Сога айжеп этемен. Ол
неден болмага болады?

- Дильманбет, айли уййден шык-

канда, мен де соны ойлап шыктым. Ишимнен сонынъ маңнеси не зат экенинъ тубине етеек болып шегип карадым. Ол аыл бизди ойластыргандай да айл.

Менимше, Дильманбет, сосы бизим агайлар революция болып, бу янъы яшавга йол ашылганда, он уыш, он дөйт ясларында болган болар. Дуныяды, яхшылыкты, яманлыкты анълап, бажараган шаклары. Оларга бу күнлөрде алпыс-еттис яслар болган болса, ойлап кара, олар ясларының көбисин бизим Совет власти заманында яшап келедилер. Олай демек, яшав оyzлерининъ кимлер экенин агайларга исте, яшавда көрсетип берди.

Мен оыз йолым ман бараман. Кас каралып, күн онъып бара эди. Алдыннаң сөллеги агайлар айтатаганлардың экеви кол ысласып шыктылар. Олар мени мен кабыргаласканда, йол да бермеге ойламадылар. Амашлық-эсенлик сорав нешик те йок. Мен шетке шыгып йол бердим. Олар озып кеттилер. Бириси бизим директордың кызы, экиншисин танымайман». Да, сиз де бир айдемлер-сиз тагы» деп мен олардың артыннан карап калдым.

Җалалар айтадылар!

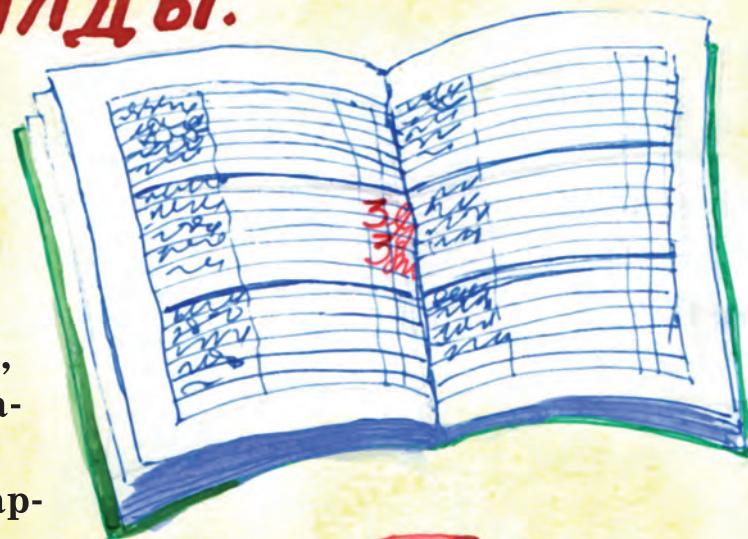
Мага алты салды.

Экинши класска барган Мурат

капыдан киргени мен:

- Анам, мен бұғын алты алдым!
- деп кышкырады.
- Балам, сен алмаган боларсынъ, ондай белги болмайды, - дейди анысы.
- Неге болмайды. Бар. Мен хабарды оқығаным ушин мага оқытувши «уыш» салды.

Эсапты эткеним ушин тагы да мага «уыш» салды. Анам, ушке ушти коссанъ алты болатаганын сен билмейсинъме?! – деп тамаша болган Мурат.

* * *

Кызалак уйинде ланъкалаган. Тетеси ога бир аз ақырган болган. Кызалак йыламага аyzир болган, ама бир аз ойлай берип:

- Йок, мен аьли йыламайман, сонъ йыларман! – деген.

* * *

Кызалак мамасына кийим оълешейтаган линейкады аькелип:

- Меним аягымды оълшетагы, ол неше метр болады экен? – деген.

* * *

Анасы кызына «Тульки эм турна» деген эртегиди окыйды.

- Кудагай, хайтеринъ калмасын, мага оъпкелеме! – дейди турна. – Баска бергендей асым йок.

Сонъ тульки оъпкелеп уйине кетеди... Кызалак китаптеги сувретти көрүрпил:

- Йок, мама, ол оъпкесиз, ялғыз кеткен.

Кызалак терезединъ
янында олтыры. Кырда
куын яман, ямгыр явады,
азбарда шандак.
Ойлап турып кыз:
- Ай, энди мени ким етип
юреек! – деген оъзи-оъзине.

Сизинъ ушиши, балалар

Асанбий эм курт-тавык

Аскербий Киреев

Курт, курт деди курт-тавык,
Карадыда курт тавып,
Келинъиз деп, шипийлерди
шакырды.

Шыйк-шыйк этип, шипийлер
Тез оғына еттилер.
Таласканда, базар болды
уый алды.

Энъ де тири балапан,
Меники деп шылавшан,
Сермен алыш, шылавшанды
акашты.

Бу не шав-шув деп, кеде
Шыкты сонда тез уйден,
Сейир этти, көрүп
уйжен таласты.

Курт, курт деди
курт-тавык,
Яне ерде ем тавып,
Шипийлерди йыйып
ашык майданга.
Топтай тамам тымалак,
Ак улпадай, юп-юмсак,
Ярадылар олар кишкей
балага.

Бириң соғле ыслайым,
Арқасыннаң сыйпайым,
Айдувлейим колга
алыш деп, сабий
Балапанга ымтылды,
Шипий сонда тутылды.
Йибермеди оны кишкей
Асанбий.

Колда шипий тыптырдал,
Шыйк-шыйк этип
шыйкылдал,
Куткар мени деп,
кышкырды тавыкка.
Курт, курт деди курт-тавык,
Авызы ман ер кавып,
Каарланып, шапты бирден
«каракка».

Йибер, деймен, шипийди,
Йибермесенъ, этинъди
Көйгертермен, шукып,
деди, аявсыз.
Не этейим, ярабий,
Деп, адады Асанбий,
Анълады ол: анаш тавык
бек арсыз.

Хате этер бу мага,
Керек, керек кашпага
Деп, яс бирден уйге
карап ювырды.

Ама сонда курт-тавык,
Етти арттан, тез шавып,
Асанбийдинъ аркасына
урылды.

Адап каты урувдан,
Эт бети мен анъсыздан
Яс йыгылды
босагадынъ алдында.
Ыстаныннан берк кавып,
Курт, курт деди курт-тавык.
Канаты ман ерди күреп
янында.

Ятты уйнисиз яс пысып,
Курт-тавыктан эш кашып
Болмаягын эндигиси
анълады...
Омыравга шипийди
Кысып яткан сабийди,
Көйрип сонда, Нурхан-абай
куткарды.

Мен айтпайман мактанаң

Ойнагандай соylene менде
йок заман.
Айып этпе опсы мага,
кыймасым.
Кир юварсынъ, кызым,
буыгуын деп, анам,
Калдырган ак явлыгы ман
шыбасын.

Бебемнинъ де татлар
туыскен ыстанын
Борыштыман,
анълайсынъма, ювмага.
Ант этемен: мен айтпайман
мактанаң,

Ярдамшыман айр дайым да
анамга.

Юважпан атамнынъ да
көйлегин,
Куллыгым ман кувандырып
абайды.
Сага, кыймас, айып этпе,
тилегим:
Карап маг, сытпа
йылы шырайды.

Көрресинъме; мойшак
коызли куршактынъ
Кийими де, ойнай-ойнай,
кирленген.

Бар заманда амалым
ман мырсатым,
Эринмейин юважпан
баярин мен.

Юважпан, аяマイын
коьпиртип
Элекенде кесек-кесек
сабынды.
Був ийиси, мени бирден
шүшширтип,
Тырнаса да бийлеп савлай
танавды.

Терлеп-писип, кирди
ювып битирсем,
Кептиремен, илип баярин,
арканда.
Сонъ, кыймасым, кел деп
мага тилесенъ,
Биз ойнармыз, ял алармыз
азбарда.

«Жүшмилердинъ ғотаяшы» (эртеги)

Бурын заманда бир аньшы яшаган болыпты. Онынъ анасыннан калган болып, эски уйиннен эм агаштан этилинген юн согув алаты болмаган заты болмапты.

«Мага бир айел болса экен», - деп ойланады яс йигит, - ол меним уйиме каар эди. А мен болсам аньшылап юрер эдим.

Бир кере сосы аньшы карагус уыш көгершинге ябысканын көрреди. Экеви ушып кетедилер, биреви кара-густынъ аякларында эди. Аньшы карагусты атып ойлтиреди, көгершинди уйине алыш келеди.

Кеше, йигит ятып уйклаганда, көгершин канатын кагып, бир ыспайы кызга айланып калады. Сосы кыз больмеди айрууь этип йыяды, пешке казан салып, ынъкал асады, сонъ болса, юн согув алата на олтырады.

Йигит яс уянады эм тамашага калады: эндигиси онынъ уйинде айел де бар.

Сол вакыттан алыш, ярлы аньшыга дуныя туырленип кеткендей болады. Көгершин кыз онынъ хатыны болады. Яс йигит аньшылап юрген вакытта, кыз онынъ уйине ийги кепте карав береди. Курткадан калган эски алат пан ол бу якларда болмайтаган айлемет хальше согып алады.

Сосы хальше мен ярлы йигит базарга барады. Онда ол бир бай кисиди көрреди.

- Ким мундай этип ыспайы хальше согып болады экен? – деп тамашага калады сосы бай киси.

- Меним хатыным, - деп яваплайды яс йигит.

- Ол сага кайдан келген?

Йигит яс ол ялгыз кайтип яшаганы, көгершинди аман эсен акалганы эм ол ыспайы кызга айланганы акында айтады.

Бай киси сол саятлей ок оъзининъ везирине хальшиди алмага буйырув этеди. Оъзи болса ишиннен: мундай ярлы аньшыга ондай ыспайы хатын неден керек деп, ойланады.

Яс йигит уйине кайтип келгенде, хатыны мунъаяды:

- Бай кисиге баъри затты неге айтып салгансынъ?! Айтпага керек тувыл эди!

- Аьши не амал этейим, айткан созды кайтарып алыш болмайды ша, - дейди сол вакыт яс та.

Бай киси ярлыдан ыспайы хатынын тартып алув акында ойланады. Айр күн сайын ярлы аньшыга авыр тапшырма береди. Яс йигит шыдамлы кепте этип турады.

Бир кере бай киси аньшыды шакырады эм ога айтады:

- Йоллан эм мага «Кая, алмас-салмасты айкел!»

Яс йигит кайда бааягын эм не зат бай кисиге айкелеегин билмейди. Тек бай кисидинъ айтканын ерине еткер-

меге керек. Ол уйине келеди эм баъри затты аьелине айтады.

- Аьши не этейик, - дейди хатыны, - биз билмесек, ясы уйкенлерден сорап каармызтагы...

Хатыны бир аьрув хаялше согады эм ондай хаялше бу якларда болмаган. Эм эрине сол заман булай деп айтады:

- Олтыр бу хаялшеге эм ол сени менникиннен де койп билетаган ерге еткерер. Хаялше токтаганда, кол яв-

лыгынъды силкерсинъ, белки, сонда алмас-салмас не зат экенин билерсинъ!

Яс аньшы йигит хатыны ман аманласады. Хаялшеге олтырады эм йолланады. Хаялше тавга да, таска да, йылгага да, тенъизге де карамай кете береди. Кетеди, кетеди. Бир уйкен тавдынъ дорбынында токтайды. Ога атылып, хаялше аньшы ман ер астына кирип кетедилер.

Абырайлы оқытушы

Сөйтеп айтадылар онынъ ақында оны ман ислейтаганлар.

20 йыл... Сол шаклы заман оқытушы болып куллық этеди республика-мыздынъ бас қаласы Бас Сулак по-селогындагы 21-нши номерли орта билим беретаган школасында Зульмира Гасanova. Бас дегенде авыл школасын битирип, Буйнакск қаласындагы педагогикалық училищесине түседи. Эм оны баъри яғыннан да уьстиналли кепте оқып битирип, оъзининъ тув-ган 21-нши номерли орта школасына баслангыш класслардан оқытушы болып ис айрекетин баслайды. Эм би-ринши куыннен алып школадынъ су-лыпты эм абырайлы оқытушылары ман байланыс тутады: билмеген эм

анъламаган затларын сорайды, турли методикалық пособиелерин оқыйды эм куллығында кулланмага шалысады. Тек оны эндигиси тек бир зат кыйнайды: йогары билим алувдынъ кереги. Сол мырат пан яс оқытушы Дағыстан оқимет университетинъ филология факультетинъ орыс-ногай бөйлигине түседи. Оны йыллар оьтип, оқып битиреди. Зульмирадынъ шалыскырлыгы, куллық суверлиги босына кетпейди. Альги заманда Зульмира Гасanova ДР-сынынъ билимлендируъв отличниги, йогары квалификациялы оқытушысы.

Бу күнлөрде Зульмира Гасanova поселоктынъ 21-нши номерли орта школасынынъ баслангыш класла-рынынъ оқытушысы.

Зульмира Гасanova, Бас Сулак поселогынынъ 21-нши номерли школасынынъ оқытушысы.

А. Капланов

Окытушы

Коyp багайтлы кеспиден
Кыйынлысын сайладынъ.
Туздамынъды эртеден
Саьбийлер мен байладынъ.

Мектеб, бала, тербия –
Мырадым деп билесинъ.
Билим, ақыл, ақыйкат
Күнде талмай эгесинъ.

Колтыкланып баrasынъ:
Китап, каълем, ак қагыт.
Мектеб капы ашасынъ,
Яркынлы нурлар яғып.

Дайым исте белсенли,
Оъспирлерге коъримли.
Ямагатта эдаплы,
Сыркавлыга саваплы.

Минеше неше несил
Дерисинъди баслайсынъ.
Аявлы билбил сесинъ –
Илми оърге онълайсынъ.

Яқыллайды шат куынинъ,
Кутлав соъзлер етeler.
Окытушым дегенлер
Яинап салам берелер.

Ан. Култаев

Жишкейлер үшин Күз

Ямгыр явады. Уй терезелери сув болды. Уйдинъ алды сув болды. Савлай ер батты. Ямгыр токтамайды. Елде токтамайды. Терезеге урынады. Эсиккө урынады. Мен уйде. Анам да бар. Биз терезеден караймыз. Шыкпага сувык. Кийинмеге эринемен. Күз келди. Энди ога аязирлик керек. Оны мага анам айтады. Қайдай аязирлик көррейим экен?

Биринши кар

Эртенъги шак. Кара мысык уйден шыгып кетти. Табанын батырып кар айкелди. Бириңиң кар. Оның ийиси бар. Даңми бар. Бириңиң кар. Кырда кар явады. Уй алдында айланады. Ап-ак явлық уй алдында ябылғандай. Бириңиң кар!

Бизин чый

Мен Муслим мен уй ясадым. Шынты уй кимик. Дөйт ягында дөйт тере-
зе. Тек эсиги кишкей болган. Ога меним кара мысыгымның аяклары да кир-
меек. Кишкей. Болса да ол бизики. Биз оны уйкен этермиз. Махачкаладагы
коyp шарлаклы уйлердеги болып калар.

Бизим дослар келедилер. Карайдылар. Соъз айтпайдылар. Белки, ярай боллар. Билмеймиз.

Бизим уй бизики. Бизге ол калганлардан эсे артык.

Тагир Акманбетов

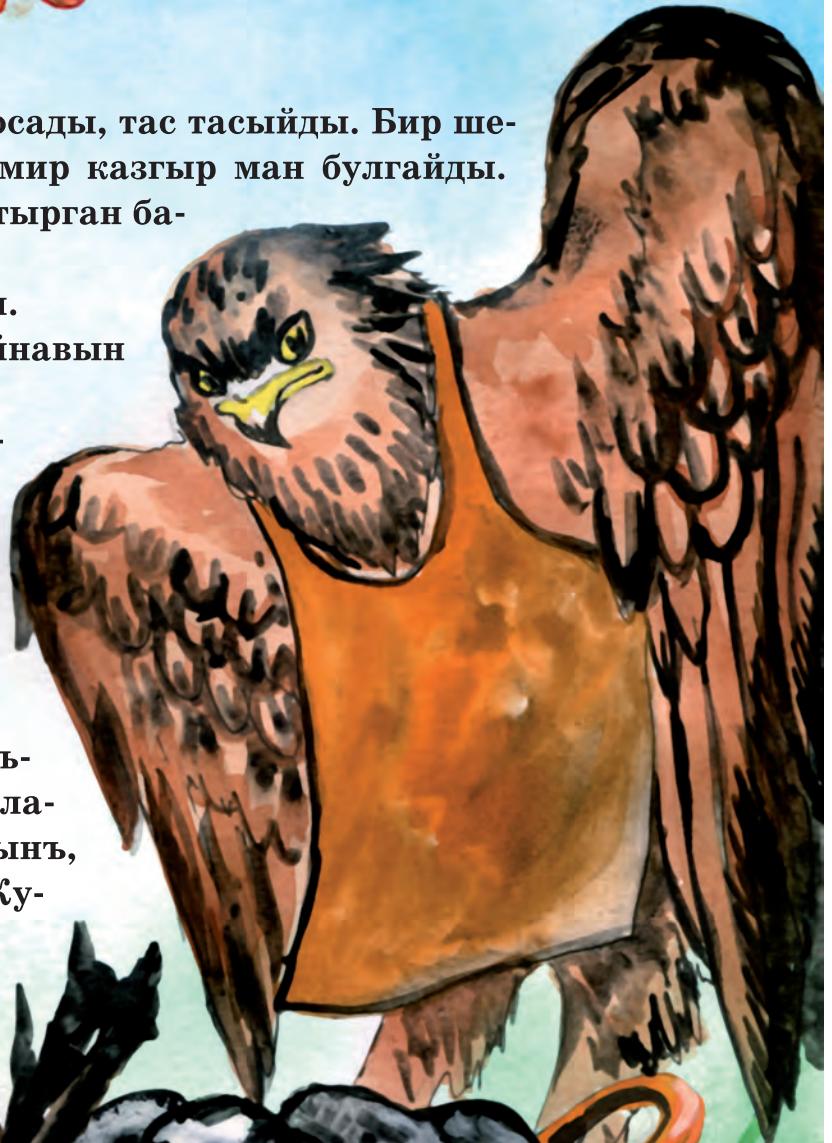
Калак

Лашын казанга сув күяды, кум косады, тас тасыйды. Бир шелек саз балшық араластырады. Темир казғыр ман булгайды. Казанды болдырып, кум ман ойнаятырган балапанына карап:

- Сарайдан калак айкелши, - дейди.
- Бир аз токташы, - деп балапан ойнавын коймайды.
- Тез, - дейди Лашын тавысын түрленидирмей.

Балапан ювырып кетип, калак орынына таяк айкеледи, неге десе ойын арасында онынъ кулагына калак деген соыз таяк деп шалынган экен.

- Э, э, балапаным, кулақ пан тынъламай, авыз бан тынъласанъ, анъламассынъ. Мага керекти тынъламадынъ, оъзинъе керекти биледи экенсинъ. «Кулақ аспасанъ соызге, таяк тиер көзге», - деп Лашын балапанын таяк пан сокпай, тынълавсызлыгын соыз бен анълатады экен.

Тонъган торгай

Озган кыста болган зат эсимнен кетпейди. Сол зат ақында баска балалар да билсе экен деп ойладым.

Кыстынъ сувык күни эди. Терезединъ касына олтырып, қырга, узакка карайман. Азбарымыздынъ шетинде оьсетаган күреге теректинъ бутагына конган торгайлар «шыр-шыр» этип кувнаклы шырылдайдылар. Канатларын қагып, бир бутактан бир бутакка каргыйдылар.

Теректинъ тубинде сулайып яткан торгай қоюзиме илинди. Азбарга ювырып шыктым, кардынъ уьстинде яткан торгайды алдым. Ол сувыктан тонъган эди. Торгайды уйге айкелдим, эски бөрктиң ишине салдым. Оылген болса да билмеймен, сав болса да билмеймен. Калай салган болсам, солай ятады.

- Ва-а! карашынъыз, торгай тириле-ятыр! – деп уйде қышкырып йибердим.

Бир аз заман кеткеннен соңъ, торгай бөрктен каргып, ерге тульсти де орындыктынъ астына кетти. Мен орындыктынъ астына ка-

гыт төйсеп, уьстине оьтпекти уваклап салдым. Қарувсыз торгай оны қоьргенде, тентирекшип келди де, оьтпектиң вакларын шукып баслады. Экинши күн меним «конағым» айланди, йигерленип, уйдинъ ишинде ушып баслады. Шкафтынъ йогарына конды. Авызы ябылмай, «шыр-шыр» этип шырылдайды. Кужыр зат болды мысык қырдан уйге келген заманда. Мысык эсиктинъ касында токтады, шкафтынъ басыннан торгай ушып люстрата конганына акыйып карады. Қоң ойланып турмай, торгай ман ойнаяк болыппа, оны ашамага сүйдиме, каргып шкафка минди. Оннан люстрата каргыды. Люстра эне-мине тульсемен деп шайкалды. Мысык торгайды ыслайман деген вакытта, мен торгайды аяп, терезеди аштым, торгай коркынышты сезип, ушып кетти.

Ашувланган мысык люстрадан каргып тульсти, дөйт буыкленип, диванда ятты. Меним торгайым болса, эртөн сайын ушып келип, терезеге конады. Мен ога оьтпекти, канувасты бергенше карап турады. Оларды ашап, куванышлы шырылдап, йолдасларына ушып кетеди.

А. Култаев

Лев Толстой савкат

Бир эгинши баалы тас тавып патшага алыш келген. Калага келип, патшадынъ куллыкшыларыннан патшады нешик коърмеге болаягын сораган.

Куллыкшылардынъ бириси эгиншиге: «Сага патша неден керекти» - деп сораган. Сонда эгинши оъзининъ мырадын айткан.

Сол заман патшадынъ куллыкшысы эгиншиге: «Мен сени патша ман йолыктырайм, тек ол берген савкаттынъ яртысын мага да берерсинъ» - деген.

Эгинши соъз бергеннен сонъ, оны

патшадынъ янына киргисткен. Патша, тасты да алыш, эгиншиге де:

- Сага не зат савкат этип берейим, - деп сораган. – Сонда эгинши де:

- Мага оъзге савкат керек туыл, 50 йоърме урдырт. Сол да болаяк. Мага түскен савкатлардынъ кап яртысын сенинъ куллыкшыларынънын биришине бермеге шартым бар. Мага 25 йоърме, ога 25 йоърме урырлар, - деген.

Сонда патша эгиншидинъ айтканыннан уйкен разыллык алыш, куллыкшысын кувалаган, эгиншиге мынъ маънет акша берген.

Орысшадан көширген С. Култаева.

Шешүүв юмаклар

Бир күн йырма эки де, йырма бес те эрисип баслаганлар:

- Мен уйкен, - деп йырма эки.

- Тувылсынъ. Мен уйкенмен, деп, йырма бес эрисетаган болган. Эки де сан хыйлы заман эрискен сонъ, оызлерининъ арасындагы эрисуувлерди түз кепте шешкенди сүйип, сорайдылар.

Мен ойлайтаган кепте, эки де сан айтатаган дурыс. Сиз де ойласып караньыз: олар экеви де калай тенъ болатаганын эм бириинен-бири калай уйкен экенин таппага каст этенъиз.

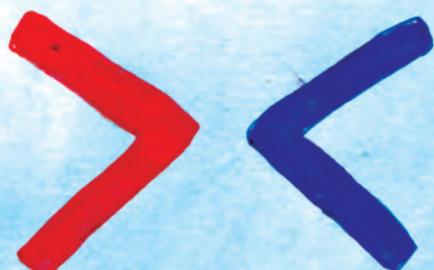
* * *

Картты азбарда яслар,
Курсал алыш токтаган...
Күжүрлү сорав баслай,
Бир ясы уйкен Токтахан:

- Бес карга бар кап-кара
Ормандағы теректе,
Түбек ата оларга,
Анъшы бираз эректе:
Ерге түссе тымалап,
Арасыннан бир карга,
Яслар, тез явап керек,
Теректе нешев калган?
Булай, - дей тез ажайып:

- Ким билмейди дөрт калганды...
Тек аксакал йылмайып:
- Айтпаши, - дей сол затты.

Асан айта бираздан:
- Дөрти онда нетеек,
Олар түбек тавыстан,
Коркып ушып кетеек.

Неше каз

- Салам айлейкум, юз каз, - дейди бир каз ушып келип бир кесек олтырган казларга.

- Ва-айлейкум салам, бир каз, - деп явап кайтарады олтырган казлар. – Биз юз туывыл, биз юз болармыз, бир тагы да болып, онынъ яртысы да болып, шериги де болып эм сен де косылсанъ.

Баьриси неше каз болды?

* * *

Баьри нешев?

Сегиз-сегиз – он алты,
Тагы сегиз, тагы алты,
Нешаклы болар баьри?

Дуныяда 6.809 тири тиллер бар

Айлымлердинъ токтастырувалиры бойынша, айлиги заманда дуныя еринде 6.809 тири тиллер бар деп саналадылар. Айне сол тири болган тиллердинъ көбиси 8 эллерге келедилер: Индонезияга, Мексикага, Бразилияга, Камерунга, Индияга, Кытайга, США-га эм бизим Россияга.

Тамашасы сол, тиллердинъ санлары көп яғыннан бизим Дагыстан Ре-

спубликасы дуныя шарында биринши орынды бийлейди демеге керек. Бизим республикада тек ерли милдетлер 40 тилде сойлейдилер. Сондай көп тилли регион дуныя еринде йок. Болса да тири тиллер саны да йыл сайын азайып барадылар экен. Эм соларды токтатув ушин ООН-нынъ тил комитети яғыннан айли де көп куллықлар юритиледи демеге болаякпыз.

Ясмина Азизова, а. Карагас.

САРЫ АЛМА

Сап-сары таытли алма
Сени аьли тислермен,
Ашап тойып күн сайын
Уйкен болып оъсермен,
Мен де кишкей кызалак
Карагаста яшайман,
Ойнап тетем касында
Витаминлер ашайман.
Атым меним Ясмина,
Эки яска толганман.
Баьри затты анълайман.
Энди уйкен болганман.

Салимет Майлыбаева.

БУКВАЛАРДАН СЫЗ ТУЗИН КОРАНЬЫ З...

АЗС 1

A	Z	S	1
.			

ААЛМ 2

A	A	L	M	2
.				

ЙВИЛАЗ 3 АГРАК 4

Й	В	И	Л	А	З	3
.						

А	Г	Р	А	К	4
.					

1 2 3 4 5 6

1	2	3	4	5	6
C					

КАЫС 5

K	A	Y	I	S	5
.					

РТЕИМ 6

R	T	E	I	M	6
.					

КЛЕТКАДАГЫ БУКВАЛАРДАН АСТЫНДАГЫ БОС КЛЕТКАГА СОҮЗЛЕР ТУЗИНЬИЗ. ЯСАЛГАН СОҮЗЛЕРДИНЪ БИРИНШИ БУКВАЛАРЫННАН (ОЛАР АЙЫРЫМ КЛЕТКАГА АЛЫГАНЛАР) Б БУКВАЛЫ ЯНЬЫ СОҮЗ ТУЗИП КАРАНЬЫЗ. ОЛ СОҮЗ АҚЫҢДА НЕ ЗАТ БИЛЕСИЗ?

СОКОЛЕНОК

№6/2013

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:
Правительство Республики Дагестан

Журнал зарегистрирован федеральной
службой по надзору в сфере связи и
массовых коммуникаций.
Регистрационный номер ПИ № ТУ-0018 от
21 мая 2000 г.

Издается с октября 1990 г.

Главный редактор
М. Ахмедов

Редколлегия
А.Исмаилов (*зам. гл. редактора*)
Т.Зургалова (*отв. секретарь*)
Б.Кулунчакова
А.Култаев
М.Авезов
С. Майлыбаева
С. Култаева (*редактор выпуска*)

Худ. редактор З.Даганов
Тех.редактор Т.Лузина
Художник номера А.Самарская
Обложка номера О. Алиев

Сдано в набор 01.10.2013 г.
Подписано в печать 27.11.2013 г.
Уч.изд.л. 3,71.
Ус. печ.л. 2,79.
Формат 60x84 1/8.
Тираж 211 экз.
Заказ № 455.

ГУП Республикаанская газетно -
журнальная типография
г. Махачкала, пр.Петра I, 61.

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция республи-
канских литературных журналов «Соколе-
нок» и «Литературный Дагестан»
367025, г. Махачкала, ул. Даниялова,55.

Ногайский язык.
Индекс: на год - 63238,
на полугодие -78432.

